

The background features a dark blue gradient with intricate white circular patterns. On the left side, there is a large circular scale with numerical markings from 140 to 260 in increments of 10. Several smaller circles and arcs are scattered across the field, some with arrows indicating direction. The overall aesthetic is technical and scientific.

ΜΑΘΗΜΑ 4
ΒΙΒΛΙΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ Χ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ
ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΖΕΥΓΑΡΙΟΥ
Μ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ- Θ. ΤΟΥΛΟΥΠΗΣ
&

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΗΛΙΑΣ ΧΑΛΙΟΣ, 2020

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΔΕΛΦΙΚΗ ΣΧΕΣΗ

ΟΙ ΑΔΕΛΦΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (ΕΙΣΑΓΩΓΗ)

- Η αδελφική σχέση, ως ένας από τους σημαντικότερους, και μακροβιότερους συναισθηματικούς δεσμούς στη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου (Brody, 1998 Buhrmester & Furman, 1990 Cicirelli, 1995 Scharf, Shulman. & Avigad-Spitz, 2005 Τσιμπιδάκη, 2013) χαρακτηρίζεται από διαμάχη και αντιζηλία (Noller, 2005), αλλά μπορεί να αποτελεί και μια από τις στενότερες και θετικότερες σχέσεις, που ένα άτομο βιώνει κατά την παιδική ηλικία, την εφηβεία ή την ενηλικίωση (Buhrmester & Furman, 1990 Floyd, 1996 Volkow, 2006). Αυτή η αμφιθυμία στην αδελφική σχέση πράγματι έχει υπόσταση, καθώς η συνύπαρξη της εχθρότητας και της θαλπωρής αποτελεί ένα από τα δομικά στοιχεία της αδελφικής σχέσης και οφείλεται κυρίως στον ανταγωνισμό σχετικά με τη γονική φροντίδα και προσοχή (Hindle & Sherwin-While, 2014) Συνεπώς, οι σχέσεις ανάμεσα στα αδέλφια μπορεί να χαρακτηρίζονται από εγγύτητα ή συναισθηματική απόσταση, αρμονία ή διαμάχη, συνεργασία ή ανταγωνισμό, αλλά μπορεί να διαφοροποιούνται και ως προς το επίπεδο στάτους ή δύναμης και να είναι ισότιμες ή ασύμμετρες (Buhrmester & Furman, 1990).
- Αξίζει να σημειωθεί ότι τα αρχικά κοινά βιώματα ανάμεσα στα αδέλφια αποτελούν τη βάση για τη μετέπειτα συναισθηματική τους ισορροπία (McHale, Updegraff, & Whiteman, 2012) Το συναισθηματικό δέσιμο στα αδέλφια είναι σημαντικό σε τέτοιο βαθμό, ώστε να θεωρείται ότι μόνο ο δεσμός ανάμεσα στους γονείς και τα παιδιά υπερτερεί ως προς την ένταση (Buhrmester & Furman, 1990) Μάλιστα, η αμοιβαιότητα και η συμπληρωματικότητα λειτουργούν σε μεγαλύτερο βαθμό ανάμεσα στα αδέλφια, απ' ό,τι στις άλλες σχέσεις (Bank, Burraston. & Snyder, 2004 Pike, Coldwell, & Dunn, 2005 Whiteman, Solmeyer, & McHale, 2015).

ΟΙ ΑΔΕΛΦΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ

- Τα αδέλφια αν κι έχουν πολλά κοινά μεταξύ τους, διαφέρουν ως προς την ιδιοσυγκρασία, τα ταλέντα, τις πνευματικές ικανότητες, τη συναισθηματική ασφάλεια και το στυλ ζωής (Dunn, 2002). Επίσης, δεν αποκλείεται να έχουν μικρές ή μεγάλες διαφωνίες μεταξύ τους, φτάνοντας στην εκδήλωση σύγκρουσης (Bank et al. 2004 Brody, 2004 Mathis & Mueller. 2015). Η ένταση των αδελφικών συγκρούσεων δεν είναι σταθερή με την πάροδο του χρόνου και μεταβάλλεται ανάλογα με την αναπτυξιακή περίοδο. Στην παιδική ηλικία η αδελφική σχέση γίνεται (σε σύγκριση με την προηγούμενη περίοδο) λιγότερο οικεία, λιγότερο αποκλειστική, πιο ισότιμη, λιγότερο ασύμμετρη και λιγότερο έντονη (Buhrmester & Furman, 1990), ενώ παράλληλα αυξάνεται η δύναμη της φιλίας με τους συνομηλίκους (Bemdl, 2004) Οι συγκρούσεις ανάμεσα στα αδέλφια κορυφώνονται κατά την έναρξη της εφηβείας, αλλά στη συνέχεια σημειώνεται τάση μείωσης αυτής της συμπεριφοράς (Kim, McHale, Osgood, & Crouter. 2006).
- Προσεγγίζοντας τις αδελφικές σχέσεις άλλη μια σημαντική οπτική είναι η συστημική θεώρηση, η οποία διερευνά τις σχέσεις ανάμεσα στα αδέλφια ενταγμένες στο σύστημα της οικογένειας. Η οικογένεια συνιστά έναν ζωντανό οργανισμό ο οποίος ως σύστημα εξελίσσεται συνεχώς προκειμένου να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των μεταβαλλόμενων συνθηκών (Von Bertalanffy, 1968). Επίσης, μπορεί να ειπωθεί ότι στο εσωτερικό του συστήματος υφίστανται σημαντικές διεργασίες, που επηρεάζουν τη λειτουργία του. Σύμφωνα με τη θεωρία οικογενειακών συστημάτων, οι επιδράσεις μέσα στην οικογένεια είναι αμφίδρομες και κάθε μέλος επηρεάζει και επηρεάζεται από τα άλλα (Atkin, Corder, Goodyer, Bamber, Ekelund, Brage, Dunn, & van Sluijs, 2015)
- Τα μέλη συμμετέχουν σε υποσυστήματα που ιεραρχούνται με βάση το φύλο, τη σειρά γέννησης, τους ρόλους. Υποσύστημα θεωρείται ένα σύνολο στοιχείων. το οποίο υπάγεται στο σύστημα. Οι οικογενειακές σχέσεις μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε τρία υποσυστήματα α) το συζυγικό υποσύστημα, β) το γονικό υποσύστημα και γ) το αδελφικό υποσύστημα Κάθε υποσύστημα επηρεάζει και επηρεάζεται σε συνάρτηση με τα άλλα, λόγω κυκλικότητας της επικοινωνίας στο οικογενειακό σύστημα (Cicirelli, 1991 Watzlawick et al., 1967).

ΟΙ ΑΔΕΛΦΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ (1)

- Προκειμένου η οικογένεια να λειτουργεί αρμονικά, θα πρέπει τα υποσυστήματα αυτά να είναι οργανωμένα σε μια λειτουργική δομή. Η δομή αναφέρεται στο σύνολο των κανόνων διαντίδρασης, που ρυθμίζουν τη συμπεριφορά των μελών της οικογένειας. Εάν υφίστανται δυσλειτουργική δομή και ασαφή όρια ανάμεσα στα υποσυστήματα, η οικογένεια δυσλειτουργεί (Minuchin, 1974).
- Μέσα στο οικογενειακό σύστημα που δυσλειτουργεί, συχνά διαμορφώνονται συνασπισμοί (coalition) Οι οικογενειακοί συνασπισμοί και κυρίως ο τριγωνισμός ανάμεσα στους γονείς και στο υποσύστημα των αδελφών συνδέονται με την εμφάνιση δυσκολιών στο γονικό ζευγάρι, καθώς και με την εκδήλωση συγκρούσεων στις αδελφικές σχέσεις (Frank, 2008 McHale, Crouter, McGuire, & Updegraff, 1995).
- Η αδελφική σχέση λαμβάνει χώρα μέσα στο σύστημα της οικογένειας, όπου αμοιβαία επηρεάζει και επηρεάζεται από τη δυναμική των άλλων σχέσεων (συζυγική σχέση, σχέση γονέα-παιδιού) (McHale & Crouter, 1996)
- Ένα οικογενειακό σύστημα χαρακτηρίζεται από τη λειτουργικότητά του, η οποία υποδηλώνεται μέσα από παράγοντες, όπως η συνοχή και η προσαρμοστικότητα (Minuchin, 1974), ενώ οι δυναμικές που υφίστανται στα υποσυστήματα (συζυγικό, γονικό, αδελφικό) (Cicirelli, 1991) επιδρούν στην ποιότητα της αδελφικής σχέσης (Buhrmester & Furman, 1985)
- Η συνοχή (cohesion) αφορά στο συναισθηματικό κλίμα της οικογένειας ως αίσθηση συναισθηματικής δέσμευσης/εγγύτητας μεταξύ των μελών Σ' αυτή τη συνθήκη, πολύ σημαντικός θεωρείται ο βαθμός σαφήνειας των ορίων Σύμφωνα με τον Minuchin (1974), τα όρια σε μια οικογένεια υποδηλώνουν το επίπεδο λειτουργικότητας και μπορεί να είναι *συγκεχυμένα* (diffuse boundaries), όπου τα μέλη της εμπλέκονται υπερβολικά μεταξύ τους (άκρως μεγάλη συνοχή-υπάρχει δυσλειτουργία) ή αντιθέτως τα όρια μπορεί να είναι υπερβολικά *άκαμπτα* (rigid boundaries) (μηδαμινή συνοχή - δυσλειτουργία) και τα μέλη να έχουν πολύ μεγάλη απόσταση μεταξύ τους Ωστόσο, υπάρχουν και *ξεκάθαρα όρια* (clear boundaries), που παρέχουν ισορροπία ανάμεσα στην' εγγύτητα και την αυτονομία (λειτουργική οικογένεια).

ΟΙ ΑΔΕΛΦΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ (2)

- Η προσαρμοστικότητα (adaptability) αναφέρεται στον βαθμό ετοιμότητας της οικογένειας να αλλάζει τους κανόνες λειτουργίας της, όταν οι συνθήκες το απαιτούν καθώς η οικογένεια διανύει τις αναπτυξιακές φάσεις του κύκλου ζωής. Η οικογένεια εξελίσσεται διαρκώς σε συνάρτηση με τον χρόνο ενώ συμβαίνουν συνεχείς μεταβολές στο εσωτερικό της. Επίσης, από το κοινωνικό περιβάλλον ασκούνται πιέσεις για αλλαγή, προκειμένου η οικογένεια να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες. Ωστόσο, κατά τη διαδικασία αυτή δημιουργείται άγχος, το οποίο συνδέεται με ορισμένα σημαντικά γεγονότα (πχ γέννηση ενός παιδιού στην οικογένεια, μετάβαση στην εφηβεία, αναπηρία κάποιου μέλους κ.α.) και μπορεί να επηρεάσουν ολόκληρο το οικογενειακό σύστημα (Minuchin, 1974).
- Η σχέση μεταξύ των γονέων αποτελεί παράγοντα υψηλής σπουδαιότητας, καθώς επιδρά σε μεγάλο βαθμό στις αδελφικές σχέσεις (Minuchin, 1974 Brody, 1998). Οι γονείς λειτουργούν ως πρότυπο μίμησης για τα παιδιά τους τόσο για τις θετικές όσο και για τις αρνητικές μορφές συμπεριφοράς (Bandura, 1977). Επίσης, όταν υπάρχουν δυσκολίες στη σχέση των γονέων, δημιουργείται αρνητικό συναισθηματικό κλίμα στην αδελφική σχέση (Rivers & Stoneman, 2003).

Συνοχή της οικογένειας και ποιότητα της αδελφικής σχέσης

- Η αδελφική σχέση επηρεάζεται από το γενικό συναισθηματικό περιβάλλον της οικογένειας, καθώς και από τη δυναμική των επιμέρους σχέσεων (συζυγική, γονέα- παιδιού) (Volling & Belsky, 1992). Το συναισθηματικό κλίμα που επικρατεί μέσα στην οικογένεια έχει ζωτική σημασία, όπου το επίπεδο συνοχής, ως συναισθηματική εγγύτητα ή απόσταση μεταξύ των μελών, συνδέεται με την ποιότητα της αδελφικής σχέσης (Dawson, Pike, & Bird, 2014 Della Porta & Howe, 2017 Fosco, Stormshak, Dishion, & Winter, 2012 Furman & Giberson, 1995 Gamble & Yu, 2014 Noller, Richmond & Stocker, 2006 Volling & Belsky, 1992 Yu & Gamble, 2007).
- Έχει βρεθεί ότι όταν υφίσταται θετικό συναισθηματικό κλίμα κατά την αλληλεπίδραση των μελών, τα αδέλφια αισθάνονται θαλπωρή και εγγύτητα (Dawson, Pike, & Bird, 2014 Fosco et al .2012 Furman & Giberson. 1995 Gamble & Yu, 2014 Yu & Gamble, 2007) Το θετικό συναισθηματικό κλίμα της οικογένειας συνδέεται με λιγότερη επιθετικότητα στην αδελφική αλληλεπίδραση κατά την εφηβεία (Yu & Gamble, 2007) Μάλιστα, ο ρόλος του πατέρα είναι καταλυτικός, καθώς η εγγύτητα πατέρα εφήβου συνδέεται με τη μείωση του βαθμού προβληματικής συμπεριφοράς των αδελφών με την πάροδο του χρόνου, παρά του ότι δεν ισχύει αυτή η σύνδεση όταν γίνεται αναφορά στη σχέση μητέρας- εφήβου (Fosco et al ,2012).

ΟΙ ΑΔΕΛΦΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ (3)

- Έχει βρεθεί ότι όταν υφίσταται θετικό συναισθηματικό κλίμα κατά την αλληλεπίδραση των μελών, τα αδέλφια αισθάνονται θαλπωρή και εγγύτητα (Dawson, Pike, & Bird, 2014 Fosco et al .2012 Furman & Giberson. 1995 Gamble & Yu, 2014 Yu & Gamble, 2007) Το θετικό συναισθηματικό κλίμα της οικογένειας συνδέεται με λιγότερη επιθετικότητα στην αδελφική αλληλεπίδραση κατά την εφηβεία (Yu & Ciamble.2007) Μάλιστα, ο ρόλος του πατέρα είναι καταλυτικός, καθώς η εγγύτητα πατέρα εφήβου συνδέεται με τη μείωση του βαθμού προβληματικής συμπεριφοράς των αδελφών με την πάροδο του χρόνου, παρά του ότι δεν ισχύει αυτή η σύνδεση όταν γίνεται αναφορά στη σχέση μητέρας- εφήβου (Fosco et al ,2012).
- Επίσης, όταν εξωτερικεύονται θετικά συναισθήματα μεταξύ των μελών της οικογένειας, επικρατεί περισσότερη θαλπωρή και λιγότερη επιθετική συμπεριφορά καθώς και λιγότερος ανταγωνισμός ανάμεσα στα αδέλφια, βάσει της αντίληψης των μητέρων (Gamble & Yu, 2014), Στην περίπτωση, που η οικογενειακή λειτουργία χαρακτηρίζεται από ακραία δέσμευση, έχει καταγραφεί ότι σχετίζεται με συναισθηματικά προβλήματα των αδελφών (Barnett & Hunter, 2012).
- Ο τρόπος λειτουργίας της οικογένειας και η συμπεριφορά των μελών στις καθημερινές συνήθειες παρατηρήθηκε ότι επηρεάζουν την ποιότητα της αδελφικής σχέσης Οι οικογένειες με ισότιμη κατανομή των οικιακών εργασιών μπορεί να δημιουργήσει θετική αλληλεπίδραση στα αδέλφια. Όσο πιο δίκαιη είναι η κατανομή των εργασιών, τόσο θερμότερη είναι η αδελφική σχέση. Είναι αξιοσημείωτο ότι αυτή η θετική κατάσταση δεν επηρεάζεται από τη δυαδική σχέση γονέα-παιδιού, αλλά από το σύνολο των οικογενειακών σχέσεων (Dawson, Pike, & Bird, 2014) Κατά τη διερεύνηση της συνάφειας ανάμεσα στη γονική υποστήριξη και το επίπεδο θαλπωρής ή διαμάχης στην αδελφική σχέση, προέκυψε ότι τόσο η αδελφική θαλπωρή όσο και η αδελφική σύγκρουση συνδέονται με την αντιλαμβανόμενη από τους εφήβους γονική υποστήριξη στην αρχή της εφηβείας. Οι έφηβοι, που βιώνουν στενότερες και λιγότερο συγκρουσιακές αδελφικές σχέσεις αντιλαμβάνονται σε μεγαλύτερο βαθμό τη γονική υποστήριξή Ωστόσο, δεν βρέθηκε να διατηρείται αυτή η συνάφεια, μεταξύ των εφηβικών αναφορών για τη γονική υποστήριξη και την ποιότητα της αδελφικής σχέσης, με την πάροδο του χρόνου (Derkman et al.,2011).

ΟΙ ΑΔΕΛΦΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ (4)

- Όσον αφορά τον αντίκτυπο της ποιότητας της σχέσης μεταξύ των συζύγων, φαίνεται ότι η λειτουργική συζυγική επικοινωνία συνδέεται με θετική γονική συμπεριφορά και με στοργική αδελφική σχέση (Yu & Gamble, 2008). Θετικές διαπροσωπικές σχέσεις μπορούν να λάβουν χώρα ακόμα και σε αντίξοες οικογενειακές συνθήκες όπως σε κάποιες περιπτώσεις, στις οποίες το διαζύγιο των γονέων φέρνει τα αδέλφια πιο κοντά (Bush & Ehrenberg, 2003).
- Από την άλλη πλευρά, όταν υπάρχει συναισθηματική απόσταση στα μέλη της οικογένειας ενώ παράλληλα παρουσιάζονται δυσκολίες στη μεταξύ τους επικοινωνία, τα παιδιά έχουν την τάση να εκδηλώνουν συγκρουσιακή συμπεριφορά (Barnett & Hunter, 2012 Brody, Stoneman, & McCoy, 1992 Fosco et al., 2012 Furman & Giberson, 1995 Jennings & Howe, 2001 Noller, Feeney, Sheehan, Darlington, & Rogers, 2008 Richmond & Stocker, 2006 Yu & Gamble, 2007). Για παράδειγμα, έχει παρατηρηθεί ότι σε λιγότερο συνεκτικές οικογένειες, όπου επικρατεί ψυχρό και συγκρουσιακό κλίμα, τα αδέλφια εκδηλώνουν σε μικρότερο βαθμό θετική κοινωνική συμπεριφορά, περισσότερα εξωτερικευμένα προβλήματα και μεγαλύτερο ανταγωνισμό στη σχέση τους, συγκριτικά με τα παιδιά που ανήκουν σε οικογένειες με μεγαλύτερη συναισθηματική δέσμευση (Brody Stoneman, & McCoy, 1992 Richmond & Stocker, 2006 Yu & Gamble, 2007).
- Σημειώνεται ότι αυτή η σύνδεση υφίσταται ανεξάρτητα από το επίπεδο εχθρότητας στη δυαδική σχέση γονέα - παιδιού (Richmond & Stocker, 2006). Επίσης, εάν τα αδέλφια εισπράττουν ελάχιστη αποδοχή, τόσο από τη μητέρα όσο και από τον πατέρα, εκδηλώνουν λιγότερη οικειότητα και περισσότερη επιθετικότητα. Όταν οι πατέρες αφιερώνουν λιγότερο χρόνο κατά την ενασχόλησή τους με τα παιδιά, η επιθετική συμπεριφορά στα αδέλφια είναι πιο συχνή. Ωστόσο, δεν ισχύει αυτή η σύνδεση στην περίπτωση της σχέσης μητέρας-παιδιού (UrdegafTcl al., 2005).
- Όσον αφορά τη συζυγική σχέση, η ύπαρξη διαμάχης ανάμεσα στους συζύγους είναι κρίσιμη, καθώς συνδέεται με τη σύγκρουση ανάμεσα στα αδέλφια. Έχει βρεθεί ότι η συζυγική αντιπαλότητα σχετίζεται με λιγότερη θαλπωρή, υψηλότερο βαθμό συγκρούσεων καθώς και περισσότερη αντιζηλία στην αδελφική σχέση (Brody et al., 1992).

ΟΙ ΑΔΕΛΦΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ (5)

- Επιπτώσεις στην ποιότητα της αδελφικής σχέσης καταγράφονται, επίσης, όταν υπάρχει χαμηλή συνοχή λόγω ενδοσυζυγικής βίας Βρέθηκε ότι σε τέτοιες συνθήκες έχει ιδιαίτερη σημασία το πως τα παιδιά αντιλαμβάνονται αυτήν την κατάσταση. Η διαφορά των παιδιών ως προς την αξιολόγηση του κινδύνου που βιώνουν, συνδέεται με τη διαφορά στις συναισθηματικές δυσκολίες των αδελφών (Piotrowski, 2011 Skopp, McDonald, Manke, & Jouriles. 2005)
- Αρνητικό συναισθηματικό κλίμα υφίσταται και σε συνθήκες αποδέσμευσης της οικογένειας, όπου το επίπεδο της συνοχής είναι πολύ χαμηλό όπως στην περίπτωση διαζευγμένων γονέων, επηρεάζοντας καταλυτικά την ποιότητα της αδελφικής σχέσης (Frank, 2007 Milevsky, 2004 Riggio, 2001).
- Εστιάζοντας στο στυλ συμπεριφοράς των παιδιών, φαίνεται ότι είναι περισσότερο αρνητικό στις αποδεσμευμένες οικογένειες (Όσο πιο αρνητική είναι η συναισθηματική αντίδραση των παιδιών λόγω διαζυγίου, τόσο πιο έντονη είναι η εκδήλωση δύναμης και κυριαρχίας στην αδελφική σχέση (Brody, Stoneman, & McCoy, 1994a Noller et al.. 2008 Reese-Weber, 2000)
- Επιπλέον, κατά την έναρξη της ενηλικίωσης, τα αδέλφια που προέρχονται από διαζευγμένες οικογένειες έχουν πιο διαταραγμένη και απόμακρη σχέση, σε σύγκριση με άτομα από ακέραιες οικογένειες Σημειώνεται ότι η οικογενειακή και η συζυγική ικανοποίηση λειτουργούν ως ενδιάμεσος παράγοντας ανάμεσα στο γονικό διαζύγιο και την αδελφική στήριξη και εγγύτητα (Milevsky. 2004).
- Ακόμα και σε ειδικές περιπτώσεις η ποιότητα της αδελφικής σχέσης επηρεάζεται από τον βαθμό ικανοποίησης αναφορικά με την οικογενειακή λειτουργία, όπως συμβαίνει σε οικογένειες, όπου μεγαλώνει ένα παιδί με αναπηρία. Στις οικογένειες αυτές, όσο χαμηλότερα είναι το επίπεδο ικανοποίησης από την οικογενειακή λειτουργία τόσο μικρότερη είναι η θαλπωρή ανάμεσα στα αδέλφια (Beilin & Ricc, 2009).

ΟΙ ΑΔΕΛΦΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ (6)

- Ζωτικό ρόλο στο συναισθηματικό κλίμα της οικογένειας διαδραματίζει η αυτοεκτίμηση των μελών. Ο βαθμός αυτοεκτίμησης των γονέων επιδρά στον τρόπο λειτουργίας της οικογένειας, ο οποίος με τη σειρά του επηρεάζει το επίπεδο αυτοεκτίμησης των παιδιών. Εάν οι γονείς χαρακτηρίζονται από υψηλή αυτοεκτίμηση τότε και τα αδέλφια έχουν υψηλή αυτοεκτίμηση δημιουργώντας, παράλληλα, θετική διαπροσωπική σχέση κατά την αδελφική επαφή (Satir, 1989).
- Στο πλαίσιο της οικογενειακής συνοχής βρέθηκε ότι αυτή η διάσταση της λειτουργίας της οικογένειας κυμαίνεται σε τέσσερα επίπεδα, από πολύ χαμηλή έως πολύ υψηλή. Βάσει αυτής της διάκρισης, οι οικογένειες χαρακτηρίζονται (Olson. *mb*, 1991) ως:
 - α) «Αποδεδεμένες» (disengaged) Στις αποδεδεμένες οικογένειες το επίπεδο συνοχής είναι άκρως χαμηλό.
 - β) «Διαχωρισμένες» (separated). Σ' αυτές τις οικογένειες η συνοχή κυμαίνεται από χαμηλό έως μέτριο επίπεδο
 - γ) «Συνδεδεμένες» (connected), όπου η συνοχή κυμαίνεται από μέτρια έως υψηλή
 - δ) «Πολύ Συνδεδεμένες» (παγιδευμένες), (enmeshed) Στις πολύ συνδεδεμένες οικογένειες η συνοχή λαμβάνει χώρα σε άκρως υψηλό επίπεδο.
- Από αυτά τα τέσσερα επίπεδα οικογενειακής συνοχής, λειτουργικά θεωρούνται τα δύο ενδιάμεσα επίπεδα, όπου οι οικογένειες χαρακτηρίζονται ως *χωρισμένες*. Αντιθέτως, τα ακραία επίπεδα συνοχής θεωρούνται *δυσλειτουργικά*. στα οποία οι οικογένειες χαρακτηρίζονται ως *αποδεδεμένες*.

ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΔΕΛΦΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (1)

- Με την πάροδο του χρόνου, προκειμένου η οικογένεια να προσαρμοστεί επιτυχώς σε νέες καταστάσεις, είναι απαραίτητο να διαθέτει αρκετή ευκαμψία και ετοιμότητα για αλλαγή του τρόπου λειτουργίας (ρόλοι, κανόνες σχέσεων), αλλά και του στιλ γονικότητας ανάλογα με τις αναπτυξιακές μεταβολές των μελών, βάσει του κύκλου ζωής της οικογένειας (Carter & McGoldrick, 1989 Minuchin, 1974).
- Στο πλαίσιο αυτό, σημαντική θεωρείται η έννοια των ορίων, που αποτελούν μια ημι-διαπέρατη μεμβράνη μέσω της οποίας πραγματοποιείται μια ελεγχόμενη ανταλλαγή ερεθισμάτων ανάμεσα στα εσωτερικά όρια (εντός οικογένειας) και τα εξωτερικά (μεταξύ οικογένειας και κοινωνικού περιβάλλοντος) Τα όρια προφυλάσσουν την οικογένεια από το έντονο άγχος, συμβάλλοντας σε μεγάλο βαθμό στην προσαρμογή και την αποφυγή της αποδιοργάνωσης προκειμένου να επιβιώσει (Ackerman, 1995).
- Η οικογένεια κατά τη διάρκεια της ζωής της εξελίσσεται συνεχώς περνώντας από διάφορες αναπτυξιακές φάσεις, όπως γέννηση παιδιών, σχολική ηλικία, εφηβεία, μέση ηλικία των γονέων. Σε κάθε μετάβαση είναι αναγκαίο να αναπτύξει κατάλληλους μηχανισμούς προσαρμογής, προκειμένου να διατηρηθεί η ισορροπία της Η οικογένεια αντιμετωπίζει διάφορες καταστάσεις τόσο στο εσωτερικό της (διαφορετικές φάσεις ανάπτυξης των μελών), όσο και στο κοινωνικό της περιβάλλον (ανεργία κ.α) Σύμφωνα με τον Minuchin (1974), τέτοιες καταστάσεις αποτελούν απειλή για την ισορροπία της και επιδιώκει με κάθε δυνατό τρόπο να αποφευχθεί η διασάλευση αυτής της ισορροπίας. Εάν επικρατούν αντίξοες συνθήκες, η οικογένεια μπορεί να βρεθεί σε κρίση, κάτι που δημιουργεί άμεσο αντίκτυπο στη λειτουργία της. Κάτω από τέτοιες συνθήκες, ίσως αναγκαστεί να αλλάξει τη λειτουργία της αναπτύσσοντας διαφορετικές και πιο σύνθετες δεξιότητες, προκειμένου να ανταπεξέλθει στις δυσκολίες της νέας κατάστασης.
- Η οικογένεια που λειτουργεί με αρκετή ευελιξία (εύκαμπτα όρια, ευελιξία στη διαφοροποίηση κανόνων) δύναται να διατηρήσει την ισορροπία και τη συνέχεια της στην πορεία του χρόνου, διανύοντας επιτυχώς τις αναπτυξιακές φάσεις. Μάλιστα, η συμμετοχή όλων των μελών σε διαπραγματεύσεις, σιτικά με την εφαρμογή των οικογενειακών κανόνων, υποδηλώνει την ύπαρξη ευελιξίας και θεωρείται εποικοδομητική, παρά το γεγονός ότι προκύπτουν συγκρούσεις μεταξύ τους.

ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΔΕΛΦΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (2)

- Οι συγκρούσεις αυτές λειτουργούν θετικά, καθώς συμβάλλουν στη συναισθηματική ανάπτυξη όλων των μελών. Όταν αυτές έχουν θετική κατάληξη, επιτυγχάνεται σε ικανοποιητικό βαθμό η προσαρμογή της οικογένειας στη νέα αναπτυξιακή φάση. Ωστόσο, εάν δεν διαθέτει αρκετή ευελιξία, είναι πιθανό να παρουσιαστεί κάποια δυσλειτουργία. Η εμφάνιση παθολογίας αποτελεί την καλύτερη λύση για μια τέτοια οικογένεια. Η παθολογία αποκτά ρόλο ομοιοστατικού μηχανισμού, καθώς η οικογένεια αυτή δεν διαθέτει πιο λειτουργικούς τρόπους αντιμετώπισης της κρίσης. Λόγω μειωμένης ευκαμψίας παρεμποδίζεται η απαιτούμενη αλλαγή των κανόνων, τα μέλη αποτυγχάνουν να επιλύσουν δύσκολα λειτουργικά προβλήματα και το οικογενειακό σύστημα δυσλειτουργεί. Φαίνεται μάλιστα ότι οι συνθήκες (θετικές ή αρνητικές), που επικρατούν στην οικογένεια, μπορούν να επηρεάσουν τις αδελφικές σχέσεις (Barnett & Hunter, 2012; Beilby, Byrnes, & Young, 2012). Το βασικό νόημα της προσαρμοστικής ικανότητας είναι το πώς το οικογενειακό σύστημα ισορροπεί ανάμεσα στη σταθερότητα και την αλλαγή, προκειμένου η οικογένεια να λειτουργεί επαρκώς μέσα στον χρόνο (Minuchin, 1974; Wenheim, 1975).
- Η οικογενειακή προσαρμοστικότητα (adaptability) είναι πολυεπίπεδη και διακρίνεται σε τέσσερα επίπεδα: από την άκρως χαμηλή προσαρμοστικότητα έως την άκρως υψηλή. Σ' αυτό το φάσμα υπάρχουν οικογένειες με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, ως ακολούθως (Olson, 1986, 1991):
 - α) "Ακαμπτες" (rigid)

Οι άκαμπτες οικογένειες (άκρως χαμηλό επίπεδο προσαρμοστικότητας) αντιστέκονται σε κάθε αλλαγή της δομής και των κανόνων της λειτουργίας τους, παρότι απαιτείται η αλλαγή από τις συνθήκες και τον κύκλο ζωής της οικογένειας. Σε τέτοιες οικογένειες ένα άτομο αποκλειστικά έχει την ηγεσία, το οποίο είναι αυστηρά ελεγκτικό προς τα άλλα μέλη.
 - β) "Δομημένες" (structured)

Οι δομημένες οικογένειες (χαμηλό έως μέτριο επίπεδο) έχουν δημιουργήσει μια θεμελιώδη δομή, που αλλάζει κάπως με την πάροδο του χρόνου. Στις διαπραγματεύσεις για διάφορα οικογενειακά θέματα της καθημερινότητας συμμετέχουν και τα παιδιά.

ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΕ ΔΥΣΚΟΛΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ (1)

- γ) "Ευέλικτες" (flexible)
- Οι "ευέλικτες" οικογένειες (μέτριο εως υψηλό επίπεδο) είναι έτοιμες για οποιαδήποτε αλλαγή και μάλιστα πιο διαθέσιμες απ' ό.τι οι δομημένες οικογένειες. Στο πλαίσιο τέτοιων οικογενειών υπάρχει ισότιμη ιεραρχία και επικρατεί δημοκρατικό πνεύμα.
- ή) Χαοτικές" (chaotic)
- Τέλος, οι "χαοτικές" οικογένειες (άκρως υψηλό επίπεδο προσαρμοστικότητας) χαρακτηρίζονται από έλλειψη δομής και κανόνων λειτουργίας και παρουσιάζουν δυσκολίες προσαρμογής κατά την αντιμετώπιση στρεσογόνων καταστάσεων
- Από αυτά τα τέσσερα επίπεδα προσαρμοστικότητας, λειτουργικά θεωρούνται τα δύο ενδιάμεσα επίπεδα, όπου οι οικογένειες χαρακτηρίζονται ως *δομημένες*. Αντιθέτως, τα ακραία επίπεδα προσαρμοστικότητας θεωρούνται *δυσλειτουργικά* (Olson. 1986).

Η υψηλή βαθμολόγηση και στις δυο παραμέτρους της λειτουργίας της οικογένειας (συνοχή και προσαρμοστικότητα) προσδιορίζει τον *ισορροπημένο* τύπο οικογένειας, η μέτρια βαθμολόγηση χαρακτηρίζει τον *μέτριο* τύπο οικογένειας, ενώ η χαμηλή βαθμολόγηση προσδιορίζει τον *ακραίο* τύπο οικογένειας (Olson, 1991).

Στη ζωή της οικογένειας με την πάροδο του χρόνου προκύπτουν αντίξοες ή τραυματικές καταστάσεις (ασθένεια, αναπηρία, ανεργία, απώλεια αγαπημένου προσώπου κ α.) Σε τέτοιες συνθήκες η προσαρμοστική της ικανότητα θεωρείται πολύ σημαντική, καθώς επηρεάζει την ποιότητα της αδελφικής σχέσης (Barnett & Hunter, 2012).

ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΕ ΔΥΣΚΟΛΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

- Σε κάποιες οικογένειες ίσως ένα μέλος (ιδίως ένα παιδί) πάσχει από μια χρόνια ασθένεια. Η οικογένεια στην προσπάθεια της να προσαρμοστεί σε τέτοιες δύσκολες συνθήκες, φαίνεται να ασκεί επίδραση τόσο στην αδελφική σχέση όσο και στον τρόπο που τα μέλη αντιλαμβάνονται αυτήν την κατάσταση (Beilin & Rice, 2009 Guite, Lobato, Kao, & Plante, 2004). Για παράδειγμα, μελετώντας κατά πόσο συγκλίνουν οι αναφορές των γονιών και των παιδιών ως προς την ποιότητα της αδελφικής σχέσης σε συνθήκες χρόνιας ασθένειας παιδιού, έχει βρεθεί ότι οι γονείς τείνουν να αναφέρουν περισσότερα προβλήματα προσαρμογής στην αδελφική σχέση, συγκριτικά με τις περιγραφές των παιδιών. Σημειώνεται ότι όσοι γονείς αναφέρουν περισσότερα προβλήματα απ' ό,τι τα αδέλφια, παράλληλα θεωρούν ότι υπάρχουν περισσότερες επιπτώσεις (λόγω χρόνιας ασθένειας) πάνω στην οικογενειακή λειτουργία σε σύγκριση με τους άλλους γονείς (Guite et al, 2004). Ειδικότερα όσον αφορά στον παιδικό καρκίνο, τα ευρήματα δείχνουν ότι παρόλο που τα αδέλφια των παιδιών με καρκίνο δεν εκδηλώνουν περισσότερα προβλήματα συμπεριφοράς συγκριτικά με τα αδέλφια υγιών παιδιών (διαθέτουν μάλιστα θετική αυτοαντίληψη και αναπτυγμένες κοινωνικές δεξιότητες), οι οικογένειες καρκινοπαθών διαφέρουν από την ομάδα σύγκρισης παρουσιάζοντας κάποιες δυσκολίες ως προς την προσαρμοστικότητα.
- Συγκεκριμένα, σε ποσοστό 56% της ομάδας καρκινοπαθών ταξινομείται είτε στην κατηγορία *άκαμπτες* οικογένειες (rigid) είτε στην κατηγορία *χαοτικές* οικογένειες (chaotic), ενώ η ομάδα μη καρκινοπαθών εντάσσεται σ' αυτές τις κατηγορίες κατά 20% (Horowitz & Kazak, 1990). Εστιάζοντας στη συνθήκη της ασθένειας "δισχιδή ράχη" (spina bifida), τα ευρήματα δείχνουν ότι υφίσταται θετική συσχέτιση ανάμεσα στον βαθμό ικανοποίησης από την οικογενειακή προσαρμοστικότητα και την αδελφική σχέση ως προς τη θαλπωρή (Beilin & Rice, 2009).

ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΕ ΔΥΣΚΟΛΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ (2)

- Οι οικογένειες που ανατρέφουν ένα παιδί με αναπτυξιακή διαταραχή (π.χ. αυτισμό) είναι σημαντικό να μπορούν να προσαρμοστούν σ' αυτή την ειδική κατάσταση, δεδομένου ότι υπάρχουν επιπτώσεις στην αδελφική σχέση (Griffith, Hastings, & Petalas, 2013· Kaminsky & Dewey, 2001-Nielsen et al.,2012 Rivers & Stoneman).
- Sikora et al, 2013). Τα σχετικά ευρήματα δείχνουν ότι οι αδελφικές σχέσεις σε οικογένειες με παιδί με αυτισμό χαρακτηρίζονται από λιγότερη οικειότητα, συγκριτικά με τις σχέσεις των οικογενειών χωρίς τέτοια διαταραχή (Kaminsky & Dewey, 2001).
- Όταν το γονικό στρες (λόγω αυτής της κατάστασης) είναι υψηλό, τα παιδιά με τυπική ανάπτυξη αναφέρουν λιγότερη ικανοποίηση μέσα στη σχέση με το αδελφάκι με αυτισμό, εκφράζοντας δυσαρέσκεια με περισσότερες αρνητικές και λιγότερες θετικές μορφές συμπεριφοράς (Rivers & Stoneman, 2003) Σημειώνεται ότι οι γονείς αντιλαμβάνονται με παρόμοιο τρόπο την αδελφική σχέση, όταν στην οικογένεια συμβιώνει ένα παιδί με αυτισμό Τόσο οι μητέρες όσο και οι πατέρες θεωρούν ότι τα αδέλφια των παιδιών με αυτισμό έχουν περισσότερα συναισθηματικά προβλήματα και λιγότερο θετική κοινωνική συμπεριφορά συγκριτικά με τον γενικό πληθυσμό ενώ κυρίως οι μητέρες αντιλαμβάνονται ότι τα αδέλφια έχουν γενικότερα προβλήματα προσαρμογής συγκριτικά με τον γενικό πληθυσμό (Griffith, Hastings, & Petalas, 2013) Ωστόσο, οι γονείς (οι μητέρες σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ό,τι οι πατέρες) θεωρούν ότι τα εν λόγω αδέλφια αλληλεπιδρούν πολύ συχνά με ενσυναίσθηση και σπανίως με συμπεριφορά αποφυγής (Nielsen et al ,2012). Αυτή τη θετικότητα μπορεί να την αντιληφθούν και τα παιδιά, καθώς φαίνεται ότι τα αδέλφια των παιδιών με αυτισμό αντιλαμβάνονται σε μεγαλύτερο βαθμό την παρουσία θαυμασμού, αλλά και την απουσία διαπληκτισμού και ανταγωνισμού στις σχέσεις με τα αδέλφια τους, συγκριτικά με τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης (Kaminsky & Dewey, 2001) Επιπλέον, στις οικογένειες με ένα παιδί με προβλήματα ψυχικής υγείας, τα ευρήματα δείχνουν ότι όταν υφίσταται άκαμπτη οικογενειακή λειτουργία (ως προς την προσαρμοστικότητα), εκδηλώνονται εξωτερικευμένα προβλήματα στην αδελφική σχέση (Barnett & Hunter, 2012).

ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΕ ΔΥΣΚΟΛΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ (3)

- Ακόμα και σε πιο ήπιες δυσκολίες, όπως η εμφάνιση γλωσσικού συμπτώματος ενός παιδιού, μπορεί να επηρεαστεί η αδελφική σχέση. Σε μια σχετική έρευνα, όπου μελετήθηκε η επίδραση του τραυλισμού ενός παιδιού στην ποιότητα της αδελφικής σχέσης, παρατηρήθηκε ότι η σχέση μεταξύ των εύγλωττων' παιδιών Κατ των αδελφών με τραυλισμό χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη εγγύτητα και συγχρόνως από μεγαλύτερη διαμάχη και ανισότητα, συγκριτικά, με τις δυάδες εύγλωττων αδελφών (Beilby, Byrnes, & Young, 2012).
- Όσον αφορά στην ανασυσταμένη οικογένεια, έχει καταγραφεί ότι τα παιδιά, των οποίων οι γονείς έχουν ξαναπαντρευτεί, αναφέρουν λιγότερη θαλπωρή στην' αδελφική σχέση σε ηλικία 13 ετών, σε σύγκριση με τις αναφορές εκείνων που δεν βρίσκονται σε τέτοια οικογενειακή κατάσταση (Whiteman, Solmeyer, & McHale, 2015)

Μια ακόμα αγχογόνα συνθήκη, όπου είναι αναγκαίο να προσαρμοστεί η οικογένεια, αφορά στην υιοθεσία. Προς αυτή την κατεύθυνση, τα ερευνητικά ευρήματα δείχνουν ότι στις οικογένειες με υιοθεσία, τόσο οι γονείς όσο και τα αδέλφια αναφέρουν περισσότερες συγκρούσεις, συγκριτικά με τις οικογένειες χωρίς υιοθεσία. Οι οικογένειες με ένα υιοθετημένο και ένα μη υιοθετημένο παιδί εφηβικής ηλικίας, κάνουν λόγο για περισσότερες συγκρούσεις ανάμεσα στους γονείς Κατ το υιοθετημένο παιδί, αλλά και μεταξύ αδελφών. Μάλιστα στις οικογένειες με υιοθετημένα μέλη υπάρχουν μεγαλύτερες εντάσεις, σε σύγκριση με οικογένειες χωρίς υιοθεσία (Ruder, Keyes, Iacono, & McGue, 2009).

- Τέλος, ως προς την ικανότητα προσαρμογής σχετικά με το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο της οικογένειας παρατηρούνται δυσκολίες κυρίως λόγω οικονομικών προβλημάτων, με άμεσο αντίκτυπο στην ποιότητα της αδελφικής σχέσης (Brody, Kim, Murry, & Brown, 2003 Tippet & Wolke, 2015). Τα ευρήματα δείχνουν ότι όσο μεγαλύτερη είναι η οικονομική δυσχέρεια της οικογένειας, τωο αυξημένη είναι η επιθετικότητα στα αδέλφια (Tippet & VV'olke. 2015). Επίσης, η εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς στην αδελφική σχέση είναι πιο έντονη στις οικογένειες, οι οποίες κατοικούν σε υποβαθμισμένες γειτονιές (Brody et al. 2003).

ΚΥΚΛΟΣ ΖΩΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΔΕΛΦΙΚΗ ΣΧΕΣΗ (1)

- Καθώς η οικογένεια διανύει τον κύκλο ζωής (Carter & McGoldrick, 1989), ο τρόπος ανατροφής των παιδιών συμβάλλει καταλυτικά στην εξελιγή της. Το στυλ γονικότητας, ως τρόπο; μεταχείρισης των παιδιών, έχει βρεθεί ότι επιδρά στις αδελφικές σχέσεις (Eriksen & Jensen, 2006 Έ'osco et al, 2012). Στο πλαίσιο αυτό προσδιορίστηκαν τέσσερις τύποι γονικότητας, που έχουν αντίκτυπο στην προσαρμογή της οικογένειας αλλά και στην ποιότητα της αδελφικής σχέσης (Milevsky, Schlechter, & Machlev, 2011)
- «Καθοδηγητικό» (authoritative) Το καθοδηγητικό στυλ ανατροφής λειτουργεί με δημοκρατικό τρόπο, όπου συνδυάζεται η θαλπωρή, η κατανόηση και η εποικοδομητική μορφή απαιτήσεων με την εφαρμογή μη τιμωρητικής πειθαρχίας.
- “Αυταρχικό” (authoritarian). Οι γονείς με αυταρχικό στυλ χαρακτηρίζονται από ακαμψία ως προς την αλλαγή κανόνων, σχέσεων και πειθαρχίας. Τέτοιοι γονείς εκδηλώνουν άκρως ελεγκτική συμπεριφορά και ελάχιστη θαλπωρή
- Έπιτρεπτικό (permissive). Οι επιεικείς γονείς εκφράζουν μεγάλη αποδοχή προς τα παιδιά και απαιτούν ελάχιστη πειθαρχία
- “Στυλ παραμέλησης” (neglectful) Οι αμελείς γονείς χαρακτηρίζονται από ελάχιστη αποδοχή και παράλληλα αδιαφορούν για την πειθαρχία των παιδιών τους.
- Από αυτούς τους τέσσερις τύπους ως προς το στυλ γονικότητας, το “καθοδηγητικό” (authoritative) στυλ θεωρείται ότι δημιουργεί το πλέον θετικό οικογενειακό κλίμα με περισσότερη ευελιξία στους κανόνες λειτουργίας. Αντιθέτως, οι γονείς “αυταρχικού” (authoritarian) τύπου χαρακτηρίζονται από μεγάλη αυστηρότητα σε θέματα πειθαρχίας και ακαμψία στην απαιτούμενη αλλαγή, δημιουργώντας δυσκολίες στην αδελφική σχέση (Milevsky et al, 2011)

ΚΥΚΛΟΣ ΖΩΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΔΕΛΦΙΚΗ ΣΧΕΣΗ (2)

- Το στυλ γονιότητας που ασκούν οι γονείς επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από την αντίληψη που είχαν σχηματίσει για τον εαυτό τους ως παιδιά, αλλά και από την εμπειρία που απέκτησαν από τους δικούς τους γονείς. Συνεπώς, οι γονείς που είχαν πολύ αυστηρούς γονείς τείνουν να ανατρέφουν με υπερβολικά αυστηρό τρόπο τα παιδιά τους ή να είναι υπερβολικά υποχωρητικοί (Τσαμπαρλή, 2004).
- Συχνά ο αυστηρός τρόπος πειθαρχίας τόσο της μητέρας όσο και του πατέρα δημιουργεί προβλήματα συμπεριφοράς ανάμεσα στα αδέλφια (Brody, 1998 Eriksen & Jensen, 2006 Fernery & Goldsmith, 2003 Tippet & Wolke, 2015 Yu & Gamble, 2008). Όσο πιο πολύ οι μητέρες ασκούν σωματική τιμωρία στα παιδιά τους τόσο περισσότερο τα αδέλφια συμπεριφέρονται επιθετικά μεταξύ τους. Επίσης, όσο συχνότερα οι πατέρες χάνουν την ψυχραιμία τους προς τα παιδιά, τόσο μεγαλύτερη βιαιότητα εκδηλώνεται στην αδελφική σχέση (Eriksen & Jensen, 2006).
- Παρατηρείται, ότι υπάρχουν στοιχεία αμφίδρομης σχέσης μεταξύ της αδελφικής συναναστροφής και του γονικού στυλ ανατροφής. Το μη δημοκρατικό στυλ των γονέων ασκεί αρνητική επίδραση στα παιδιά νηπιακής ηλικίας δημιουργώντας έντονη διαμάχη ανάμεσα στα αδέλφια, αλλά και η συγκρουσιακή συμπεριφορά των παιδιών επηρεάζει αρνητικά, με τη σειρά της, τη στάση των γονέων απέναντι τους (Yu & Gamble, 2008). Για παιδιά που βιώνουν σκληρή ανατροφή εκδηλώνουν περισσότερες συγκρούσεις στην αδελφική σχέση και παρουσιάζουν δυσκολίες στην ψυχοκοινωνική προσαρμογή (Brody, 2008).
- Όταν στην οικογένεια υπάρχουν δίδυμα αδέλφια παιδικής ηλικίας, έχει σημειωθεί ότι η γονική αυστηρότητα (ως προς τον τρόπο πειθαρχίας) συνδέεται με την αδελφική σύγκρουση. Ωστόσο, δεν υφίσταται αυτή η σύνδεση όταν γίνεται αναφορά στην καθοδηγητική συμπεριφορά των γονέων (Lemery & Goldsmith, 2003).

ΚΥΚΛΟΣ ΖΩΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΔΕΛΦΙΚΗ ΣΧΕΣΗ (3)

- Ωστόσο, στο πλαίσιο της γονικότητας υπάρχουν και θετικές καταστάσεις που επιδρούν δημιουργικά στην αδελφική σχέση (Fosco et al., 2012 Gamble & Yu, 2014 Milevsky et al., 2011 Solmeyer et al., 2011 Yu & Gamble, 2008). Προκειμένου η γονική ανατροφή να λειτουργεί αποτελεσματικά, είναι απαραίτητο οι γονείς να συγκλίνουν μεταξύ τους ως προς τα πρότυπα πειθαρχίας. Στις οικογένειες, όπου οι γονείς συμφωνούν μεταξύ τους ως προς τον τρόπο διαπαιδαγώγησης υφίστανται υψηλότερες οικογενειακές και παραδοσιακές αξίες χωρίς προβλήματα στην αδελφική σχέση (Solmeyer et al., 2011). Επίσης, όταν το στυλ εξουσίας/πειθαρχίας τόσο της μητέρας όσο και του πατέρα είναι μη αυταρχικό (συνδυασμός θαλπωρής, κατανόησης, ελέγχου και παραχώρησης αυτονομίας), τα αδέλφια βιώνουν μεγαλύτερη εγγύτητα, Θαλπωρή και στήριξη στη σχέση τους (Milevsky et al., 2011).
- Οι θετικότερες πρακτικές ανατροφής, καθώς και η οικογενειακή δημιουργικότητα δύνανται να προβλέπουν τη συνεργασία ανάμεσα στα αδέλφια, αλλά και την ελαχιστοποίηση του ανταγωνισμού και της επιθετικής συμπεριφοράς μεταξύ τους (Gamble & Yu, 2014 Tipton & Wotke, 2015 Yu & Gamble, 2008), σύμφωνα τουλάχιστον με την αντίληψη των μητέρων (Gamble & Yu, 2014). Επιπλέον, η λειτουργία γονικού ελέγχου και η συνεκτικότητα πατέρα-εφήβου συνδέονται με τη μείωση του βαθμού προβληματικής συμπεριφοράς των ατόμων εφηβικής ηλικίας, με την πάροδο του χρόνου. Ωστόσο, δεν ισχύει αυτή η σύνδεση, όταν γίνεται αναφορά στη σχέση μητέρας-εφήβου (Fosco et al., 2012). Στο πλαίσιο της οικογένειας, ένας από τους πιο σταθερούς και σημαντικούς παράγοντες είναι η γονική διαφοροποιημένη μεταχείριση (Parental Differential Treatment- PDT), η οποία ασκεί επίδραση στην ποιότητα των αδελφικών σχέσεων (Barrett & Weinstein, 2000 Boll. Ferring, & Filipp. 2005).

ΚΥΚΛΟΣ ΖΩΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΔΕΛΦΙΚΗ ΣΧΕΣΗ (4)

- Η γονική διαφοροποιημένη μεταχείριση μπορεί να επηρεαστεί από τις προβολές των γονέων στα παιδιά τους. Στην οικογένεια, τα παιδιά αποτελούν πεδίο προβολής των ασυνείδητων αναπαραστάσεων των γονέων ήδη από τη σύλληψη. Οι εν λόγω αναπαραστάσεις ενεργοποιούνται από τις συναισθηματικές ανάγκες των γονέων και δύνανται να διαμορφώσουν τις προσδοκίες τους για τα παιδιά, ακόμα και πριν τη γέννησή τους. Παρόλο που οι γονείς επεξεργάζονται από πριν αυτές τις αναπαραστάσεις, ο ερχομός κάποιου παιδιού μπορεί, μέσω της δικής του ιδιοσυγκρασίας, να τις επηρεάσει (Τσαμπαρλή, 2004).
- Οι προβολές των γονέων πηγάζουν από τις συναισθηματικές ανάγκες, που είχαν βιώσει ως παιδιά στη σχέση με τους δικούς τους γονείς. Στο πλαίσιο αυτό υπάρχουν ορισμένες περιπτώσεις προβολών (Ιωσαφάτ. 1987 αναφορά Τσαμπαρλή. 2004), όπως ταύτιση του παιδιού με τον μικρότερο ή τον μεγαλύτερο αδελφό του γονέα, ταύτιση του παιδιού με έναν από τους δύο γονείς της οικογένειας προέλευσης, ταύτιση του γονέα με το ίδιο το παιδί και, τέλος, ταύτιση του γονέα με τον δικό του πατέρα ή τη δική του μητέρα.
- Τα παιδιά παρότι είναι ανήμπορα κατά τα πρώτα αναπτυξιακά τους στάδια, δεν σημαίνει ότι αποδέχονται παθητικά αυτές τις προβολές, αλλά ασκούν με τη σειρά τους τέτοια επιρροή (ανάλογη με τις δυνατότητες τους), που πιθανώς διαφοροποιούν τις γονικές προβολές (Τσαμπαρλή, 2004).
- Δεδομένου ότι κάθε ταύτιση δημιουργεί διαφορετική δυναμική στις σχέσεις, είναι πολύ πιθανό να επηρεάζεται και η ποιότητα της σχέσης ανάμεσα στα αδέλφια.
- Η παρουσία γονικής διαφοροποιημένης μεταχείρισης στην οικογένεια υποδηλώνει ότι οι γονείς αντιμετωπίζουν το κάθε παιδί με διαφορετικό βαθμό αυστηρότητας η προσοχής και αγάπης, κάτι που γίνεται αντιληπτό από τα παιδιά, επηρεάζοντας την ποιότητα της αδελφικής σχέσης. Το ευρήματα δείχνουν ότι η αντίληψη των παιδιών της μη ισότιμης μεταχείρισης από τους γονείς συνδέεται με λιγότερο θετικές αδελφικές σχέσεις τόσο κατά τη διάρκεια της παιδικής και εφηβικής ηλικίας, όσο και στην ενήλικη ζωή (Barrett & Weinstein, 2000 Boyle et al, 2004 Caldwell, Pike, & Dunn, 2008).

ΚΥΚΛΟΣ ΖΩΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΔΕΛΦΙΚΗ ΣΧΕΣΗ (5)

- Όταν τα παιδιά αντιλαμβάνονται ότι υπάρχει ισότητα στη μεταχείριση από τους γονείς τους η ποιότητα της αδελφικής σχέσης είναι θετική και γίνεται θετικότερη με την πάροδο του χρόνου (Boll, Ferring, & Filipp, 2005). Η διαφοροποιημένη μεταχείριση προς τα αδέλφια συνδέεται με χαμηλό βαθμό προσαρμογής των εφήβων. Από τα σχετικά ευρήματα προέκυψε ότι εάν τα άτομα αντιλαμβάνονται πως η γονική διαφοροποιημένη μεταχείριση λειτουργεί εις βάρος τους, τότε τα προβλήματα συμπεριφοράς έχουν αυξητική τάση (Feinberg & Hetherington, 2001; Kothari, 2011).
- Οι έφηβοι, που αισθάνονται λιγότερο ευνοούμενοι από τη μητέρα τους, εκδηλώνουν μεγαλύτερη εχθρότητα και εμπλέκονται περισσότερο σε ριψοκίνδυνες καταστάσεις, καθώς και σε περιστατικά παραβατικότητας (Kothari, 2011; Scholte et al., 2007).
- Επιπλέον, η παρουσία μεροληπτικής συμπεριφοράς των γονέων μπορεί να δημιουργήσει συναισθηματικά προβλήματα στα παιδιά καταθλιπτικά συμπτώματα (Boyle et al., 2004; Shanahan et al., 2008; Vogt Yuan, 2009). Πράγματι, τα παιδιά που θεωρούν ότι οι γονείς δείχνουν μεγαλύτερη προτίμηση στα αδέλφια τους εμφανίζουν. Από την άλλη πλευρά, όσο βελτιώνεται η ποιότητα της αδελφικής σχέσης τα συναισθηματικά προβλήματα των παιδιών μειώνονται (Richmond et al., 2005). Ωστόσο, σύμφωνα με κάποια άλλα ευρήματα, η ποιότητα της αδελφικής σχέσης δεν επηρεάζεται από τη γονική διαφοροποιημένη μεταχείριση (Kowal et al., 2002).

Ο ρόλος της αδελφικής σχέσης στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων

- Η αδελφική σχέση συμβάλλει ευεργετικά στην ανάπτυξη των παιδιών παρέχοντας ένα ασφαλές πλαίσιο, όπου μπορούν να μαθαίνουν βιωματικά το πώς να ρυθμίζουν τη συμπεριφορά τους σε διάφορες καταστάσεις, εξελίσσοντας έτσι τις κοινωνικές τους δεξιότητες (Brody, 1998; Cicirelli, 1995; McHale, Updegraff, & Whiteman, 2012). Τα αδέλφια έχουν πολλές ευκαιρίες αλληλεπίδρασης, καθώς από τη μέση παιδική ηλικία αφιερώνουν περισσότερο χρόνο μεταξύ τους απ' ό,τι με τους γονείς (McHale & Crouter, 1996).

ΑΔΕΛΦΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

- Η θετική αλληλεπίδραση των παιδιών είναι πολύ σημαντική, διότι καθώς αυξάνεται η οικειότητα μεταξύ τους, παράλληλα αυξάνεται το επίπεδο της κοινωνικής τους επάρκειας. Όταν η αδελφική σχέση χαρακτηρίζεται από εγγύτητα, τα παιδιά διαθέτουν μεγαλύτερη συναισθηματική κατανόηση για τους άλλους (Howe, Aquan-Assce, Bukowski, Lehoux, & Rinaldi, 2001 Kim, McIlale, Crouter, & Osgood, 2007 Lam, Solmeyer, & McHale, 2012 Pike, Coldwell, & Dunn, 2005 Stocker, 1994). Επίσης, η αγάπη ανάμεσα στα αδέλφια συσχετίζεται θετικά με την ικανότητα ρύθμισης των συναισθημάτων, ενώ έχει αρνητική συσχέτιση με τη μη αποδεκτή συμπεριφορά (Padilla-Walker, Harper, & Jensen, 2010).
- Σε συνθήκες εκφοβισμού από τους συμμαθητές, τα παιδιά που έχουν ζεστή αδελφική σχέση μπορούν να αντιμετωπίσουν θετικότερα τέτοιες δυσκολίες (Feinberg, Solnieyer, & McHale, 2012) Από την άλλη πλευρά, η θυματοποίηση ανάμεσα στα αδέλφια μπορεί να οδηγήσει σε θυματοποίηση στον χώρο του σχολείου. Τα παιδιά που βιώνουν συγκρουσιακές σχέσεις με τα αδέλφια τους φέρονται με επιθετικό τρόπο απέναντι στους συνομηλίκους τους (Dunn, 2005 Natsuaki. Ge. Reiss, & Neiderhiser, 2009 Yabko, Ilokoda, & Ulloa, 2008).
- Τα αδέλφια, που έχουν συγκρούσεις μέτριου βαθμού αλλά μεγάλη εγγύτητα και θαλπωρή μεταξύ τους, λειτουργούν με υψηλότερο συναισθηματικό έλεγχο και έχουν την τάση να δημιουργούν θετικότερες κοινωνικές σχέσεις με τους συνομηλίκους τους. Αυτό, ωστόσο, δεν ισχύει για τα αδέλφια που έχουν μεταξύ τους ελάχιστη ζεστασιά και έντονη διαμάχη Τα συγκεκριμένα παιδιά είναι πιο επιθετικά απέναντι στους άλλους.

ΑΔΕΛΦΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

- Η αδελφική σχέση δύναται, επίσης, να συμβάλλει στον διαπροσωπικό τομέα ανάπτυξης των παιδιών, καθώς η αλληλεπίδραση μεταξύ τους λειτουργεί εποικοδομητικά προς αυτή την κατεύθυνση. Μάλιστα, οι αποκτημένες δεξιότητες μπορεί να μεταφερθούν και στις διαπροσωπικές τους σχέσεις με τους άλλους (Howe et al., 2001 Kim, McHale, Crouter, & Osgood, 2007 Lam, Solmeyer, & McHale, 2012 Natsuaki et al.) Φαίνεται ότι η θετική αλληλεπίδραση στην αδελφική σχέση είναι κρίσιμη, δεδομένου ότι συνδέεται με το επίπεδο της κοινωνικής επάρκειας. Συγκεκριμένα, όσο μεγαλύτερη είναι η οικειότητα και η εγγύτητα ανάμεσα στα αδέλφια τόσο αυξάνεται η συναισθηματική κατανόηση για τους άλλους (Howe et al., 2001 Kim et al., 2007). Επίσης, η ποιότητα της αδελφικής σχέσης συνδέεται με τις μορφές φιλίας που δημιουργούνται στο σχολείο. Έχει βρεθεί ότι η ζεστή σχέση ανάμεσα στα αδέλφια συμβάλλει στην ανάπτυξη των κατάλληλων ψυχικών εφοδίων, που βελτιώνουν την ποιότητα των φιλικών σχέσεων σε τέτοιο σημείο, ώστε τα αδέλφια να χαρακτηρίζονται ως χαρούμενα αλλά και γενναιόδωρα προς τους συμμαθητές τους (UrdegralT, McHale, & Crouter, 2002 Yeh & Lempers, 2004).
- Από την άλλη πλευρά, όταν στην αδελφική σχέση επικρατεί αρνητικό συναισθηματικό κλίμα, τα παιδιά παρουσιάζουν ανεπάρκεια ως προς τις διαπροσωπικές επαφές και δημιουργούνται προβλήματα κατά την αλληλεπίδραση με τους άλλους (Dunn, 2007 Natsuaki et al., 2009) Ιδίως τα αδέλφια που εμπλέκονται σε έντονη διαμάχη μεταξύ τους εκδηλώνουν αυξημένη προβληματική συμπεριφορά απέναντι σε άτομα του κοινωνικού περιβάλλοντος, ακόμα και με την πάροδο του χρόνου (Garcia, Shaw, Winslow, & Yaggi, 2000 Mathis & Mueller, 2015). Ωστόσο, τα παιδιά που έχουν στενή αδελφική επαφή, μπορούν να δημιουργούν θετικές διαπροσωπικές σχέσεις με τους άλλους, ακόμα αν συγκρούονται με τα αδέλφια τους (Stormshak et al., 1996).

ΑΔΕΛΦΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

- Όσον αφορά τον γνωστικό τομέα, φαίνεται ότι η σχέση ανάμεσα στα αδέλφια ασκεί μεγάλη επιρροή στα παιδιά προάγοντας σημαντικά το γνωστικό τους επίπεδο (Bouchey et al, 2010). Είναι αξιοσημείωτο ότι τα παιδιά που έχουν αδέλφια αποκτούν περισσότερες γνωστικές δεξιότητες και μάλιστα σε συντομότερο χρονικό διάστημα, απ' ό,τι εκείνα που μεγαλώνουν χωρίς αδέλφια (Kramer & Conger, 2009 Perner, RulTman, & Leckarti).
- Ακόμα κι αν υφίσταται κάποια διαμάχη στην αδελφική σχέση μπορεί να λειτουργεί θετικά, βελτιώνοντας το γνωστικό επίπεδο των παιδιών Τα ερευνητικά δεδομένα δείχνουν ότι τα αδέλφια μέσω των συγκρούσεων τους εκπαιδεύονται στις δεξιότητες διαπραγμάτευσης, επίλυσης προβλημάτων και πειθούς (McHale, UpdegraffT, & Whiteman, 2012).
- Επίσης, τα αδέλφια που συγκρούονται αλλά υπάρχει θετικό συναισθηματικό κλίμα στη μεταξύ τους σχέση, είναι πιο προσεχτικά κατά τη διαδικασία της μάθησης στο σχολείο, κάτι που δεν ισχύει στα παιδιά που έχουν ελάχιστη εγγύτητα και έντονη διαμάχη με τα αδέλφια τους.
- Η ποιότητα της αδελφικής σχέσης έχει αντίκτυπο στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη και την προσαρμογή των παιδιών στο κοινωνικό τους περίγυρο (Branje, van Lieshout, van Aken, & Haselager, 2004 Brody, 2004). Το θετικό κλίμα στην αδελφική σχέση συνδέεται με μειωμένη αίσθηση μοναξιάς και όσο βελτιώνεται η ποιότητα της σχέσης ανάμεσα στα αδέλφια με την πάροδο του χρόνου, τόσο μειώνονται τα παθολογικά συμπτώματα (Branje et al, 2004). Επίσης, η αδελφική θαλπωρή μπορεί να συμβάλλει στην άμεση ψυχοκοινωνική προσαρμογή των παιδιών σε αντίξοες συνθήκες της ζωής (Gass, Jenkins, & Dunn, 2007 Linares, 2005)
- Από την άλλη πλευρά, όταν στην αδελφική σχέση επικρατεί αρνητικό κλίμα και τα παιδιά παρουσιάζουν υψηλό βαθμό σύγκρουσης χωρίς ζεστασιά, είναι πολύ πιθανό να έχουν δυσκολίες στην προσαρμογή τους και να εκδηλώνουν μη αποδεκτή συμπεριφορά στο κοινωνικό περιβάλλον (Brody, 2004).

ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΣΕΙΡΑΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ADLER

- Τη σπουδαιότητα της σειράς γέννησης αρχικά επισήμανε ο Alfred Adler (Adler, 1928). Κάθε μέλος της αδελφικής ομάδας έχει διαφορετική θέση και αντιλαμβάνεται τις καταστάσεις στην οικογένεια με έναν μοναδικό τρόπο, που επηρεάζει την συμπεριφορά του (Dreikurs & Dinkmeyer, 1979)
- Με τον τρόπο αυτό, το πρωτότοκο παιδί ενώ είχε συνηθίσει να απολαμβάνει όλη την προσοχή των γονέων, αναγκάστηκε να εκθρονιστεί και επιδιώκει απεγνωσμένα να μειώσει τη ματαιώση/απειλή, που βιώνει στη νέα συνθήκη. Έχει ως στόχο να είναι σε όλα καλύτερο. Εάν δεν καταφέρει να υπερέχει σε κάτι συγκεκριμένο, το ενδιαφέρον του μειώνεται. Ωστόσο, προσπαθεί ασταμάτητα προκειμένου να προστατέψει την ισχυρή θέση που κατέχει ως μεγαλύτερο παιδί.
- Όσον αφορά το δευτερότοκο, θεωρείται ότι εκείν ο δεν έχει τις ικανότητες, που χαρακτηρίζουν το πρωτότοκο παιδί και θα πρέπει συνεχώς να κάνει μεγάλη προσπάθεια. Προκειμένου να καλύψει το χαμένο έδαφος επικεντρώνεται σε πράγματα που δεν κάνει ο/η αδελφός/ή του, όπως για παράδειγμα μπορεί να συμπεριφέρεται με περισσότερη αυτονομία ή αντιθέτως, στην περίπτωση που το μεγάλο παιδί λειτουργεί ήδη έτσι, να γίνει εξαρτημένο παιδί σε υψηλότερο βαθμό. Το παιδί που κατέχει τη μεσαία θέση στη σειρά γέννησης δεν απολαμβάνει ούτε τα δικαιώματα του πρωτότοκου, ούτε τα οφέλη του μικρότερου αδελφού. Ενδεχομένως, αυτό το παιδί να αισθάνεται πιεσμένο από παντού, σε σημείο μάλιστα που να θεωρεί ότι η ζωή είναι άδικη. Δεν αποκλείεται να καταφέρει να ανταπεξέλθει στις δυσκολίες, ξεπερνώντας τελικά τους συναγωνιστές του.

ΑΔΕΛΦΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΜΗΤΕΡΑΣ (1)

- Τέλος, το υστερότοκο είναι το μικρό παιδί της οικογένειας, το οποίο καταλαμβάνει την τελευταία θέση τόσο στη σειρά γέννησης όσο και στην κλίμακα της δύναμης Συνήθως είναι το χαϊδεμένο και ανυπεράσπιστο παιδί, κάτι που μπορεί να εκμεταλλευτεί προς όφελός του Παρότι δίνει την εντύπωση ότι είναι πιο φιλόδοξο από τα αδέλφια του, αποθαρρύνεται εύκολα και είναι πιθανό να εγκαταλείψει απελπισμένο κάθε προσπάθεια επίτευξης στόχων, αν διαπιστώσει ότι δεν δύναται να ξεπεράσει όλα τα αδέλφια του.
- Ωστόσο, αν και φαίνεται ότι αυτές οι μορφές συμπεριφοράς συνδέονται με τη θέση που καταλαμβάνει κάθε παιδί βάσει της σειράς γέννησης, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η ίδια η θέση δημιουργεί μηχανιστικές ερμηνείες, καθώς υφίστανται και άλλοι παράγοντες (φύλο, διαφορά ηλικίας, ιδιαίτερες ικανότητες ή αδυναμίες), που επηρεάζουν επίσης την προσωπικότητα και γενικότερα το “στυλ ζωής” (life style) του ατόμου (Dreikurs & Dinkmeyer, 1979).
- Κατά την αλληλεπίδραση ανάμεσα στα αδέλφια συχνά εκδηλώνονται συγκρούσεις Προς αυτή την κατεύθυνση, οι Dunn και Kendrick (1982), μελετώντας τις συγκρούσεις ανάμεσα στα αδέλφια και τον τρόπο παρέμβασης της μητέρας βρήκαν ότι οι μητέρες χρησιμοποιούν την επίπληξη προς τα μεγαλύτερα παιδιά δυο φορές περισσότερο, ακόμα και όταν τα μικρότερα αδέλφια ξεκινούν τη διένεξη Σ’ αυτές τις συνθήκες η συχνότητα των συγκρούσεων στα αδέλφια αυξάνεται. Εάν η μητέρα παραμείνει αμέτοχη, η συχνότητα των συγκρούσεων μειώνεται. Επίσης, βρέθηκε ότι η αγνόηση του μικρότερου παιδιού από τη μητέρα επηρεάζει τον βαθμό υποστήριξης του μεγαλύτερου παιδιού προς αυτό. Όταν η μητέρα αγνοεί τις παρακλήσεις του μικρότερου παιδιού για βοήθεια, το πρωτότοκο υποστηρίζει το αδελφάκι του περισσότερο (Dunn, 1984).

ΑΔΕΛΦΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΜΗΤΕΡΑΣ (2)

- Σημαντικό ρόλο στο αδελφικό συγκρουσιακό κλίμα φαίνεται ότι διαδραματίζει και η αντίδραση των γονέων, καθώς η παρέμβασή τους επηρεάζει τον τρόπο κατάληξης της διαμάχης μεταξύ των παιδιών. Στο πλαίσιο αυτό υπάρχουν τέσσερις τύποι κατάληξης: α) λύση με συμβιβασμό, β) με συμφιλίωση, γ) με επιβολή και δ) χωρίς λύση. Όταν υπάρχει παρέμβαση από τους γονείς, προκύπτει άμεση λύση κατά 16% των περιστατικών. Σε αυτές τις περιπτώσεις, υπάρχει μεγαλύτερη πιθανότητα να καταλήξουν οι συγκρούσεις σε συμβιβασμό ή σε συμφιλίωση, από ό,τι όταν οι γονείς δεν παρεμβαίνουν. Στις συγκρούσεις, όπου παρεμβαίνουν αρχικά οι γονείς, αλλά στη συνέχεια τα ίδια τα παιδιά προσπαθούν να επιλύσουν τις συγκρούσεις καταλήγουν συχνότερα χωρίς κάποια λύση και λιγότερο συχνά η κατάληξη γίνεται με επιβολή των παιδιών προς τα αδέρφια τους (Siddiqui & Ross, 1999). Επίσης, η μη εμπλοκή των γονέων συνδέεται με περισσότερες συγκρούσεις ανάμεσα στα αδέρφια (Tucker & Kazura, 2013).
- Ο ανταγωνισμός ανάμεσα στα αδέρφια είναι ένα σύνηθες φαινόμενο, που επηρεάζει σημαντικά τη σχέση τους. Η αδελφική σχέση χαρακτηρίζεται από έντονα συναισθήματα ζήλειας και εχθρότητας όταν τα παιδιά αντιμετωπίζονται με μη ισότιμο τρόπο. με αισθητή εύνοια υπέρ κάποιου παιδιού (Finzi-Dottan & Cohen, 2010).
- Στην περίπτωση που η μητέρα εκφράζει κάποια εύνοια προς το δευτερότοκο παιδί, το πρωτότοκο παρουσιάζει αποστασιοποίηση από την αδελφική σχέση. Μ' αυτή την απομάκρυνση, το μεγάλο παιδί έχει την τάση μείωσης του βαθμού θαλπωρής και συναισθηματικής εγγύτητας κατά την αλληλεπίδρασή του με το αδελφάκι του αντί να εκδηλώσει επιθετικότητα προς εκείνο. Από την άλλη πλευρά, εάν η μεροληψία της μητέρας είναι υπέρ του μεγάλου, το δεύτερο παιδί βιώνοντας αυτή την κατάσταση εκδηλώνει επιθετικότητα εναντίον του (Shanahan, McHale, Crouter, & Osgood, 2008). Ειδικότερα όταν υπάρχει διαταραχή άγχους, τα αδέρφια των παιδιών με τέτοια συμπτώματα αναφέρουν ότι υφίσταται ιδιαίτερη γονική μεταχείριση προς τα αδέρφια τους. Εκλαμβάνουν αυτή τη συμπεριφορά των γονιών τους ως καταχρηστική και ζηλεύουν αισθανόμενοι ότι οι ίδιοι εισπράττουν λιγότερη στοργή και προσοχή. Αυτή η κατάσταση (πραγματική ή υποτιθέμενη μεροληπτική μεταχείριση) μπορεί να επηρεάσει την ποιότητα της αδελφικής σχέσης, δημιουργώντας αρνητικό συναισθηματικό κλίμα (Lindhout, Boer, Markus, Hoogendijk, Maingay, & Borst, 2003).

ΑΔΕΛΦΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΜΗΤΕΡΑΣ (3)

- Προς την κατεύθυνση αυτή, κρίσιμο ρόλο διαδραματίζει η αίσθηση δικαιοσύνης. Οι αξιολογήσεις της δικαιοσύνης λειτουργούν είτε μερικώς είτε πλήρως ως μεσολαβητές μεταξύ της διαφοροποιημένης αντιμετώπισης και της ποιότητας της σχέσης στα αδέρφια. Η σχέση μεταξύ γονέα και παιδιών γίνεται προβληματική λόγω διαφορετικής αντιμετώπισης μόνο όταν οι έφηβοι αντιλαμβάνονται αυτή την τακτική ως άδικη. Ωστόσο, στις περιπτώσεις, όπου αυτή η συμπεριφορά θεωρείται από τα αδέρφια ως δίκαιη, δεν υφίσταται τέτοια σύνδεση (Kowal, Krull, & Kramer, 2004). Η αδελφική σχέση θεωρείται θετικότερη όταν τα αδέρφια αισθάνονται ότι αντιμετωπίζονται εξίσου, αλλά χειροτερεύει όσο αυξάνεται η ευνοιοκρατία (Boll, Ferring, & Filipp, 2005).
- Η σύγκριση μεταξύ αδελφών προκαλεί αισθήματα αδικίας και ανασφάλειας στο παιδί, το οποίο αισθάνεται ότι αντιμετωπίζεται με λιγότερη εύνοια. Η έρευνα έχει δείξει ότι τα αδέρφια που υστερούν ως προς τη γονική εύνοια βιώνουν αρνητικά συναισθήματα, όπως: κατωτερότητα, θυμό, άγχος και αναξιότητα. Ενώ αυτά που ευνοούνται από τους γονείς αισθάνονται αποδοχή και ασφάλεια αλλά παράλληλα νιώθουν συναισθηματική επιβάρυνση λόγω αδελφικού φθόνου, καθώς και λόγω υψηλών γονικών προσδοκιών (Angel, 2006 Boyle).
- Ο ανταγωνισμός δεν περιορίζεται μόνο στην παιδική και εφηβική ηλικία, αλλά μπορεί να λαμβάνει χώρα ακόμα και στην ενήλικη ζωή. Τα αδέρφια συνεχίζουν να διεκδικούν με ανταγωνιστικό τρόπο τις γονικές παροχές, διότι διατηρείται η ευαισθησία τους ως προς τη διαφορετική γονική μεταχείριση και κατά συνέπεια προκαλούνται εντάσεις μεταξύ τους (Boll, Ferring, & Filipp, 2003 Garcia et al., 2000 Rauer & Volling, 2007). Ωστόσο, τα άτομα που έχουν μεγαλύτερη γονική εύνοια, συγκριτικά με τα αδέρφια τους, έχουν καλύτερη ψυχοκοινωνική προσαρμογή στην καθημερινότητά τους (McHale, Updegraff, Newsom, Tucker, & Crouter, 2000a).

ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΑΔΕΛΦΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ (1)

- Στη ζωή μιας οικογένειας, εκτός από θετικές καταστάσεις, συμβαίνουν και στρεσογόνα γεγονότα, που έχουν ισχυρό αντίκτυπο στην ποιότητα της αδελφικής σχέσης (Conger, Stocker, & McGuire, 2009 Gass, Jenkins, & Dunn, 2007 Milevsky, Moyer, 1992 Shlonsky & Berrick, 2001).
- Η θετική αδελφική σχέση λειτουργεί στα παιδιά προστατευτικά ως προς τα ενδοψυχικά προβλήματα (τα οποία μπορεί να προκύψουν από ορισμένα γεγονότα όπως πχ εμφάνιση σοβαρών ασθενειών στην οικογένεια ή θάνατος ενός γονέα), αποτελώντας ζωτικό παράγοντα για την υγεία και την ευημερία τους (Gass, Jenkins, & Dunn, 2007 Moyer, 1992). Σε τέτοιες συνθήκες η αδελφική σχέση δύναται να λειτουργεί αντισταθμιστικά παρέχοντας συναισθηματική στήριξη, εφόσον απουσιάζει η μέριμνα από τους βασικούς φροντιστές Συνήθως το πρωτότοκο παιδί παρέχει αυτή τη στήριξη στα αδέλφια του (Sheehan, Darlington. Noller. & Feeney. 2004), ενώ η αναγκαιότητα αυτού του υποστηρικτικού ρόλου αυξάνεται σε συνθήκες θανάτου ενός γονέα.
- Μια μεγάλη αντιξοότητα στη ζωή των αδελφών είναι η ειδική δυσκολία, που διαμορφώνεται λόγω διαζυγίου των γονέων με αντίκτυπο στην ποιότητα των αδελφικών σχέσεων (Bush & Ehrenberg, 2003; Jennings & Howe, 2001). Τα αποτελέσματα των ερευνών, όσον αφορά την επίδραση του διαζυγίου στα παιδιά, είναι αντιφατικά με κάποιες έρευνες να καταγράφουν στενότερη σχέση ανάμεσα στα αδέλφια (Jennings & Howe, 2001 Kunz, 2001), άλλες μια πιο συγκρουσιακή και εχθρική σχέση (Noller et al , 2008) και άλλες να σημειώνουν ότι επικρατεί ένας ταραχώδης τύπος αδελφικής σχέσης (Sheehan et al., 2004). Σε τέτοιες συνθήκες, οι συγκρούσεις ανάμεσα στα αδέλφια είναι περισσότερες στις οικογένειες, που βρίσκονται σε φάση διαζυγίου και μάλιστα τα παιδιά αυτά έχουν πιο βίαιο επιθετικό στυλ, από ό,τι συμβαίνει στα αδέλφια ακέραιων οικογενειών (Noller et al..2008).

ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΑΔΕΛΦΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ (2)

- Μια άλλη στρεσογόνα κατάσταση, που μπορεί να επηρεάσει τα αδέλφια, είναι η ενδογονεϊκή βία. Η έρευνα έχει δείξει ότι μια τέτοια κατάσταση σχετίζεται με τον βαθμό προσαρμογής των παιδιών (Iturralde, Margolin, & Shapiro, 2013 Piotrowski, 2011 Skopp, McDonald, Mankc, &. Jouriles, 2005). Προς αυτή την κατεύθυνση προσδιορίστηκαν τρία πρότυπα προσαρμογής βάσει των συμπτωμάτων:

α) προσαρμογή με πρωταρχικά συναισθηματικά προβλήματα,

β) προσαρμογή με συναισθηματικά προβλήματα σε συνδυασμό με εξωτερικευμένα συμπτώματα και

γ) προσαρμογή χωρίς συμπτώματα Φαίνεται ότι υπάρχει διαφοροποίηση μεταξύ των τριών κατηγοριών ως προς την ποιότητα των οικογενειακών σχέσεων.

- Τα αδέλφια που μεγαλώνουν σε οικογένειες, όπου επικρατεί βία, παρουσιάζουν συμπτώματα στην προσαρμογή τους (Piotrowski, 2011) Επίσης, η διαφορά ανάμεσα στα αδέλφια, ως προς τον τρόπο αξιολόγησης της απειλής λόγω ενδογονικής σύγκρουσης, συνδέεται με τις διάφορες στα συναισθηματικά προβλήματα των παιδιών, ενώ οι διαφορές ως προς την αξιολόγηση της αυτο-ενοχοποίησης(εκ μέρους των παιδιών) σχετίζονται με τις διαφορές τόσο στα συναισθηματικά όσο και στα εξωτερικευμένα προβλήματα των αδελφών (Skopp et al. 2005). Ωστόσο, το άγχος και η αυτό-ενοχοποίηση των παιδιών (λόγω ενδογονικής σύγκρουσης) μπορεί να μετριαστεί από την ποιότητα της αδελφικής σχέσης. Τα αδέλφια με μέτριο βαθμό αυτο-ενοχοποίησης αναφέρουν λιγότερο άγχος, όταν βιώνουν πιο ζεστή αλληλεπίδραση με ένα αδελφό. Από την άλλη πλευρά, στην περίπτωση των παιδιών που εκδηλώνουν πιο αρνητική συμπεριφορά στην αδελφική σχέση, υφίσταται θετική συσχέτιση ανάμεσα στην αυτο-ενοχοποίηση και το υψηλό επίπεδο άγχους (Iturralde, Margolin, & Shapiro, 2013).

ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΑΔΕΛΦΙΚΗ ΣΧΕΣΗ

- Σε ορισμένες περιπτώσεις, η αντιξοότητα αφορά στην κακοποίηση που ασκείται στα ίδια τα παιδιά. Βρέθηκε ότι και σε αυτή τη συνθήκη η λειτουργία θετικού κλίματος στην αδελφική σχέση συμβάλλει σημαντικά στην ψυχοκοινωνική προσαρμογή και ασφάλεια των παιδιών (Gass, Jenkins, & Dunn, 2007).

Φύλο και αδελφική σχέση

- Τα ενήλικα αδέλφια ίδιου φύλου έχουν τη τάση να εμφανίζουν μεγαλύτερη εγγύτητα και συναισθηματική στήριξη, από ό,τι τα αδέλφια αντίθετου φύλου, αλλά και μεγαλύτερη συχνότητα επαφής και επικοινωνίας, υπερισχύοντας οι δυάδες γυναικών (Frank, 2007). Στην αδελφική σχέση μεταξύ γυναικών η τηλεφωνική επικοινωνία και ανταλλαγή συμβουλών γίνεται πιο συχνά, σε σύγκριση με άλλα ζεύγη αδελφών. Επίσης, όταν τα άτομα αναφέρονται σε μια αδελφή έχουν τη τάση να περιγράφουν την αδελφική σχέση ως πιο στενή και ζεστή, απ' ό,τι συμβαίνει όταν αναφέρονται σε αδελφούς (Milevsky et al, 2005 Pollet & Nettle, 2009). Όσον αφορά τους λόγους, για τους οποίους τα αδέλφια επικοινωνούν μεταξύ τους, φαίνεται ότι οι γυναίκες επιδιώκουν την επικοινωνία προκειμένου να διατηρήσουν ακμαία τη σχέση τους και να εκφράσουν θαλπωρή, κάτι που ισχύει σε μεγαλύτερο βαθμό συγκριτικά με τους άνδρες (Rocca & Martin, 2010). Στην αδελφική σχέση μεταξύ γυναικών η τηλεφωνική επικοινωνία και ανταλλαγή συμβουλών γίνεται πιο συχνά, σε σύγκριση με άλλα ζεύγη αδελφών. Επίσης, όταν τα άτομα αναφέρονται σε μια αδελφή έχουν τη τάση να περιγράφουν την αδελφική σχέση ως πιο στενή και ζεστή, απ' ό,τι συμβαίνει όταν αναφέρονται σε αδελφούς (Milevsky et al, 2005 Pollet & Nettle, 2009). Εκτός αυτού, τα κορίτσια που μεγαλώνουν με αδελφούς αντιλαμβάνονται την αδελφική σχέση ως λιγότερο θετική, απ' ό,τι τα αγόρια που έχουν αδελφές (Oliva & Arrant, 2005).